תפארת שלמה — בא

ויאמר ה' אל משה נטה את ידך על השמים ויהי חשך על ארץ מצרים. יל"ד הלא משה היה עומד תחת השמים ואיך יטה ידו על השמים כאלו הוא עומד למעלה הימנו והול"ל הרם ידך אל השמים. אך הנה כתיב הללו את ה' מן השמים וכו' והמים אשר מעל השמים יהללו את שם ה' כי הוא צוה ונבראו ויעמידם לעד לעולם. ויש להבין מה זה ענין ההלל הגדול אשר להמים שלמעלה ולמה פרטם הכתוב בזה. אך הנה המים הם רמז להחסדים כנודע. והחסדים מעלתם על השמים כמ"ש כי גדול על השמים חסדך והחסדים הנה זה תועלתם שיורדים לעוה"ז ע"י הצי"ע. וכן מי"ם גימ' צ' שהצדיק הוא הצנור להוריד על ידו החסדים העליונים אשר מעל השמים בכח נשמתו שהוא בעוה"ז ושרשה בעליונים גבוה מעל גבוה. לכך יכולים האורו' העליונים לירד על ידו. וכמו שהיה זה ע"י משה רבינו שהוריד בכחו הגדול חסדים טובים ואורות קדושות לעוה"ז וז"ש וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל אלהים בין האור ובין החשך הרמז בזה כי הש"י ראה והתקין האור העליון שהוא חסד העליון כיל"ח הנה תיקן האלהים להוריד את האור על ידי הצדיק משרע"ה שנקרא כי טוב כמ"ש ותרא אותו כי טוב הוא וכן כל צדיק נקרא כי טוב שנאמר אמרו לצדיק כי טוב. וז"ש הכ' ויבדל אלהים בין האור ובין החשך. יל"ד למה נאמר שנית אלהי"ם. אך זה רמז על משרע"ה שנקרא אלהים כמ"ש ראה נתתיך אלהים לפרעה וכן נקרא איש האלהים ור"ל כאשר משרע"ה הוא צנור החסדים לכך הנה הוא המבדיל בין האור ובין החשך בין מעשיהם של צדיקים ובין מעשיהם של הרשעים לבל ישתמשו בערבוביא שלא ילכו ישראל פעם באור ופעם בחשך חלילה. רק הוא בכח נשמתו העליונה המשיך והוריד לישראל והבדילם מן המצרים. וזהו עיקר ההבדלה בין האור דבין החשך שהוא בין ישראל לעובדי כוכבים להיות בני ישראל מופרשים ומובדלים מבין עובדי כוכבים כנ"ל. והנה אמנם האור הגנוז העליון הוא נגנז בשבת שזהו מתנה טובה לישראל וז"ש מתנה טובה יש לי בבית גנזי. ובשבת יורד האור הגנוז לישראל לכך סמוך בההבדלה בין ישראל וכו' בין יום השביעי לששת ימי המעשה כנ"ל. וז"ש כאן ולכל בנ"י היה אור במושבותם אותיו' שב"ת ר"ל שמשרע"ה הנה המשיך האור הגנוז העליון לבנ"י ביום השבת והוא עשה כל ההבדלה הזאת בין האור ובין החשך ובין ישראל וכו' בין יום השביעי לשש' ימי המעשה. לכך כאשר המשיך האור לישראל ביום השבת והפרישם מן המצרים הנה בע"כ תהיה הענין והחשך למצרים כי אין כדאי להשתמש בו רשעים. וזהו המבואר במד"ר כי מחשך שלמעלה הביא עליהם שהוא ההיפך מבחי' האור העליון כנ"ל והנה כן משרע"ה אתפשטותא בכל דרא וכל צדיק הוא צנור השפע האור העליון כנ"ל כמ"ש אור זרוע לצדיק והוא הממשיכם לישראל ולכך סמוך ליה ולישרי לב שמחה כי הוא הממשיך לישרי לב הם כלל ישראל הישרים שמחה ונהנים מאורו כמש"א מנוחה ושמחה אור ליהודים. ולכך כל הצדיקים נקראים מאורות שמשפיעיה מאור חסדים לישראל ועי"כ החשך והאפילה למצרים. וזהו יוצר אור ובורא חשך. וכן בימי מרדכי ליהודים היתה אורה ושמחה ועל העכו"ם חשך ואפילה כנודע. והנה זה הוא השבח הגדול אשר להמים מעל השמים הם החסדי' היורדים על ידי הצדיק כי הוא צוה ונבראו ויעמיד' לעד להורידם לעוה"ז. והנה זהו הרמז נטה ידך ר"ל כחך כי משרע"ה ימשיך בכחו הגדול העליון והחסדים לישראל או ממילא ויהי החשך על ארץ מצרי' כמ"ש הנה החשך מכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה בב"א:

ויאמר משה גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות כו' וגם מקנינו ילך עמנו כי חג לה' מחר כי ממנו נקח לעבוד את ה' ואנחנו לא נדע מה נעבוד עד בואנו שמה. יל"ד איך שאל משרע"ה זבחי' מהבזוי הזה אשר העיז פניו נגד קדוש ישראל. גם יל"ד מ"ש כי ממנו נקח לעבוד את ה' לכאורה הוא מיותר אחרי אשר כבר אמר זבחים ועולות ועשינו לה' . גם הלשון שאמר ואנחנו לא נדע מה נעבוד הול"ל כמה נעבוד. גם תיבת עד בואנו שמה נראה כמיותר כי הלא אדרבא הזבחים אלו יצטרכו כאשר נבוא שמה אל המקום אשר יבחר ה' ולא קודם ומה זה שאמר עד בואנו שמה. אכן הנראה הנה זה הדרך ההתחלה וראשית להבאים לטהר ולעבוד את ה' אשר מכל הדברים שיראה להם בעוה"ז מהתאוות הגשמיות הנה הם לוקחים החשק הזה לעבדות ה' ית"ש ומכל חמדת הטוב והיפה אשר בעוה"ז הנה מעלים הדבר הזה לחמוד כן לעבודת הבורא ית"ש. וכן בכל השבע מדות כנודע ומה גם כשרואה הזריזות ורדיפת עוברי רצונו ית"ש כמה הם מתחזקים ומתחדשים בכל עת כהשתוקקות יתירה הנה מכל זה יראה ויבין להשתוקק יותר ויותר אל העבדות כמ"ש אני משכים והם משכימין אני רץ והם רצים וכמ"ש חכז"ל יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום. מתחדש עליו בכל יום. והנה לעומת זה על אחת כמה וכמה שצריך להתגבר ולהתחדש עליו במדה טובה המרובה וליקח לו ראה מכל זה להעבדות הבורא כנ"ל. אמנם הנה הענין הזה הוא רק הקדמה וראשית ההתחלה להבאים בסוד ה' אשר יצטרכו לחפש להם ראיות ולבקש תחבולות כאלה לחזק את לבבם לכסוף לה' אבל הצדיקים האמיתים אינם צריכין לכל זהולא נכון להם דרכים האלו לחזק כי הם מעצמם נכספה וכלתה נפשם לחצרות ה' ולא יצטרכו לשום מטעמים כי ירגשו בעצמם נועם עריבות ומתיקות ידידות ה' ב"ה כמבו' כ"ז בס' תהלים בכ"מ ע"ש. וע"ז אמה"כ כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה' . הנה שאר ודבש הם הדברים הנעשים למטעמי האוכלים בעוה"ז להמתאווה להם אמה"כ כי בחי' מטעמים הללו ותבלין כאלה לעבדות השם לא תקטירו ממנו אשה לה' כי לעבדות והשתוקקות השם אין צורך המטעמים האלה. קרבן ראשית תקריבו אותם לה' . ר"ל לצורך בחי' הראשית וההתחלה להתקרב לה' תוכל להשתמש בבחי' האלה אך אל המזבח לא יעלו לריח ניחח כי אין זה דרך העבדות האמיתי כנ"ל. והנה בכל העת שהיו ישראל במצרים במדריגה קטנה היו מסתפקים בבחי' מטעמים האלו כשראו את המצרים רדופים ולהוטים אחרי תאוותם הם התחזקו והתעוררו כן לרדוף לדעת את ה' . והיו להוטים לשמוע דבר ה' מפי הנביאים שהיו להם אז. וזה המרומז בכתוב אשר מצרים מעבידים אותם כי מהמצרים למדו עבדות שלהם לעשות בזריזות והשתדלות יתירה כנ"ל. אכן בעת הגאולה אמר להם הש"י והצלתי אתכם מעבודתם שלא תצטרכו עוד לבחי' העבדות האלה כי וידעתם מעצמיכ' כי אני ה' שתגיעו למדריגת הצדיקים היודעים את ה' ואוהבים אותו בכל לבבם ובכל נפשם כנ"ל. וז"ש והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת. ר"ל כשתהי' בבחי' שאלה וראי' ממצרים כנ"ל לבנך על העבדות שלכם לגרום היחוד של מ"ה זא"ת זו"נ כשתהיו עדיין בבחי' קטנה ולא השגתם עדיין למדריגת האהבה והיראה העצמיות זה הוא הטעם כי בחוזק יד הוציאנו ה' ממצרים ר"ל עדיין בבחי' הקטנה לכן היה בחוזק יד בחי' פתאום שלא בהדרגה כמבואר בהאר"י ז"ל באורך ע"ש לכן לא יכלו להתמהמה עוד להגיע אל מעלת העבדות בשלימות עד שיצאו וידעתם כי אני ה' . אבל לולא זאת לא היינו צריכין לכל זה. וז"ש וישאלו איש מאת רעהו כלי כסף הם המחשבות והתאוות כלי הם מחשבות כמ"ש וכלי כיליו רעים כי במצרים היו עדיין במדריגה נמוכה והיו צריכין עדיין לבחי' שאלה וראיה מכלי כסף הם המחשבות שלהם מה שהם נכספים לתאוות הגשמיות חזרו ישראל לעבודת הבורא. אבל האיש משה לא הי' צריך לכ"ז ולא הסתפק בבחי' שאלה כזאת כי גדול מאד בעיני עבדי פרטה ובעיני העם כי אצל הצדיקים הגדולים עבדות כזה פיגול הוא לא ירצה כמ"ש בבני אהרן בהקריבם אש זרה לפני ה' כי כאשר הם היו צדיקים גדולים לא הוצרכו להם ליקח אש זרה מן ההדיוט כנ"ל והבן. אמנם אף כי העבדות הזאת לא נכון למדריגת הצדיקים הגדולים בכל זה אין להניחה בשפלות ערכינו בגלותינו כי כן הוא כל אהבה ויראה הבאה לאדם מעניני עוה"ז

למען ילמד ממנה לשוב אל ה' באהבה ויראה ולעוררו על פחד שלמעלה כי כאשר יסתכל היטב הנה הניצוץ הקדוש האהוב והנורא הבא לפניו הוא רק בבחי' גלות בגשמיות העוה"ז והוא רק חלק אחד מאלפי אלפים ורבי רבבות וכו' עאכ"ו למעלה בשרשם הכל כמה צריך לירא ולאהוב את הש"י וזהו ענין שנאמר כרחם אב על בנים כי כן מענין הרחמנות אשר לאדם על בניו יוכל האדם ללמוד עד כמה צריך להיות לו רחמנות על השכינה הקדושה אשר היא בגלות וזהו ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם. ר"ל תלמדו זאת מעסקי דאגת ורחמנות על בניו להעלו' ולשוב לדבר בם בדברי תור' ליחד קב"ה ושכינתי' :

והנה זה שאמר משה לפרעה גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות ועשינו לה' אלהינו. הכוונה שאתה בכח האהבה ויראה והשתדלות שלך בתאוות עוה"ז תתן בידיגו דרך העבדות שנקרא זבחים ועולות להיות מתקרב לפניו ית"ש וזהו ועשינו לה' אלהינו מדרכי עוה"ז עשינו עולות להעלותם לה' . וזהו כי ממנו נקח לעבוד את ה' נקח ראיה לעבוד ה' כנ"ל. וזהו הענין הוא כי אנחנו לא נדע מה נעבוד ה' כי עדיין לא נדע מהו דרך האמיתי לעבוד ה' בהיותינו עדיין בבחי' הקטנות. אכן זהו עד בואנו שמה פי' עד ולא עד בכלל כי כאשר נצא מהגלות הדעת ונבוא שמה אז נשיג בחי' העבדות האמיתי ולא נצטרך עוד לכל זה כמ"ש וידעתם כי אני ה' . והוא שכתוב כאשר ראיתם את מצרים היום מה שיש לכם יראה מהמצריה היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם שלא יהיה לכם עוד היראה החיצונית כזו עד עולם רק תשיגו יראת הרוממות כמ"ש וירא ישראל את היד הגדולה וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו:

אל תוסף ראות פני כי ביום ראותך פני תמות. ויאמר משה כן דברת לא אוסיף וכו' . יש להבין למה רק בעת ההיא יצא הדבור זה מפיו של אותו רשע וכי עד עתה חפץ היה הרשע הזה בראות פני משה ואהרן הלא ידע מאז כי לא באו רק להלקותו במכות ויסורין אך הנה כבר מבואר כי עיקר העבדות של הצדיקים הוא להעלות הני"ק מתוך הקליפות ומה גם בגלות מצרים הנה אך זה היה העבודה קשה של ישראל והלא זה הדבר שהיה יוסף במצרים וכן יעקב אבינו ע"ה כי ע"י שהי' במצרים ני"ק גדולים וקדושו' לכן. הוצרכו הצדיקים הללו לגלות שמה כדי להעלותם וז"ש ויצא יעקב מעם פרעה כי ע"י שהעלה הני"ק ממנו יצא מעם פרעה ממש וכן במשה כתיב ויצא מעם פרעה היינו שהעלה הני"ק ממנו. כי הנה בפרעה היה ני"ק גדולים מפני שהוא היה בחינת העורף כידוע לכן אחר לא היה יכול להוציאם ממנו כי אם הגדול והקדוש כיעקב אבינו ע"ה וכמשרע"ה. אבל בשאר העם כתיב וישאלו איש מאת רעהו שהם העלו הני"ק איש מאת רעהו שלא היו בהם ני"ק גדולים כאלה וינצלו את מצרים. והנה לכך כשכבר העלה כל הני"ק מעם פרעה ולא נשאר בו עד אחד נזרק הדבר הזה מפיו אל תוסף ראות פני כלומר שאין בו עוד ניצוץ קדושה ולכן ביום ראותך פני תמות כי אסור להסתכל בפני אדם רשע כמ"ש אל תפנו אל האלילים אם לא לצורך העלאת ני"ק מאת פניו והם כבר הוציאו לאחדים כל הני"ק מאת פניו כמ"ש ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים וחטאתי לה' וכדומה עד שלא נשאר בו עוד שום ני"ק ואסור להסתכל עוד בפניו וכמש"א יעקב אבינו ע"ה רואה אני את פני אביכם והנה איננו אלי כתמול שלשום. ר"ל שאין בו עוד ני"ק לכן אשוב עתה אל ארצי כנ"ל. והנה ע"ז אמר הכתוב ומשה ואהרן עשו את כל המופתים האלה לפני פרעה. וכבר הקשה רש"י בזה מה צורך הכתוב בזה. אך כוונתו בזה כי אך משה ואהרן הצדיקים הגדולים והקדושים הם יכלו לעשות המופתים לפני פרעה להעלות ני"ק ממנו והוא שכ' הם המדברים אל פרעה להוציא את בנ"י ממצרים כי אך הם יכלו להוציא ני"ק של בנ"י ולא איש אחר כי העוקר עבודת כוכבים צריך לשרש אחריה וזה ולא יכלו לעשות רק משה ואהרן כנ"ל. והבן:

אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם. הנ"ל דהנה כתיב ממקומו הוא יפן ברחמים לפי הידוע שיש עולם עליון שנקרא הוא. ובעולם ההוא אין בו שום מלאך ולא שרף אלא כביכול לבדו ית"ש. וזה הרמז אך אשר יאכל לכל נפש. פי' האדם שאין רצונו להתענג בתענוגים רק להחיות את נפשו כמו שאמר הלל הזקן שהולך לגמול חסד עם העלובה. אדם כזה הנה הש"י בעצמו הוא מזמין לו כל צרכיו. וזהו הוא לבדו כביכול יעשה לכם להזמין כל צרכיכם. כמו שדרשו רז"ל לכם ולא לרשעים. כי אם השפע יורד מעולם ההוא כנ"ל אין שום שליטה להחיצונים לטרוף ההשפעה ח"ו. וכזה מצינו במדרש על הפסוק מה זה מהרת למצא בני ויאמר כי הקרה ה' אלהיך לפני שאמר אם לקרבנך כך למאכלך לא כ"ש כי המאכל מהצדיקים נחשב יותר מקרבנות:

ויכלו ויעשו כו' משה ואהרן כן עשו. פרש"י שלא הפילו דבר מכל מצות משה ואהרן וכו' אף משה ואהרן כן עשו. יל"ד מה משמיענו בזה. אכן הנה כבר בארנו בפי' ישמח משה במתנת חלקו כי עבד נאמן קראת לו כי זהו שורש נאמן שאינו מכוון לעצמו כלל. והנה אחרי כי לכאו"א מישראל יש לו חלק בהתורה כמ"ש ותן חלקנו בתורתך. אך למשה רבינו ע"ה שכם אחד ביתר שאת בהסודות התורה ורזין דאורייתא יתר על כל ישראל. והוא ע"ה מסר הכל לישראל ולא שייר לעצמו כלל מכל הסודות והרזין הניתן לחלקו וזהו ישמח משה במתנת חלקו. פי' גם חלקו המיוחד נתן לישראל וזהו כי עבד נאמן קראת לו. וזה שאמר ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צווני ה' אלהי ר"ל באותו הבחינה שצווני לעצמי אלהי בכל הסודות הנמסרים לי למדתי אתכם כאשר צווני ה' אלהי. וז"ש קרב אתה ושמע כו' ואת תדבר אלינו את כל אשר דבר ה' אלהינו אליך ושמענו ועשינו וישמע ה' את קול דבריכם בדברכם אלי ויאמר ה' וכו' הטיבו כל אשר דברו. יל"ד הלא אמרו רז"ל תשש כחו כנקיבה כו' ומה הטיבו כל אשר דברו. אך הכוונה כי ישראל אמרו למשה קרב אתה ושמע. פי' אתה הלא תקבל הדבור מפי הש"י כפי הסודות הראוים לך אשר אנחנו לא נוכל לקבלם מפי הקב"ה ואח"כ אתה תדבר אלינו את כל הסודות אשר ידבר ה' אליך וז"פ כל והרבוי אשר ידבר ה' אליך הנמסרים רק אליך לבדך את כל תמסור לנו וזה וישמע ה' וכו' בדברכם אלי פי' כי רצונכם גם מה שנוגע לי וזה הטיבו כל אשר דברו. וזה פי' הכתוב בפ' שופטים ' נביא אקים להם וכו' כמוך כו' . פי' בחי' נאמן כמוך ודבר אליהם את כל אשר אצוונו. פי' לדבר עם ישראל גם כל אשר אצונו לעצמו את הכל ימסור לישראל. וכן צריך להיות בכל דור בחי' צדיק כזה להיות נאמנים לטובת הדור. וזהו וילכו ויעשו בנ"י כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו. פי' ישראל עשו באותו הבחי' והסודות של פסח שנמסרו למשה ואהרן כן עשו. וזהו שפרש"י אף משה ואהרן כן עשו פי' מהיכן זכו ישראל לעשות הפסח בכל סודותיו ורמזיו של משה ואהרן לכך פרש"י כי משה ואהרן כן עשו. פי' שמשה ואהרן כן עשו המצוה בשם כל ישראל וכוונתם על בני ישראל להיותם עושים המצות בשלימות הרב הראוי להם והם באכלם את הפסח כוונתם היו להשפיע ע"י מאכלם קדושה ויראה וכ"ט לישראל כמבואר הענין ממאכלי הצדיקים בשם הבעש"ט לכן זכו ישראל לאכילה הגבוה וכן עשו כי ע"י אכילת הצדיק וענינו בעוה"ז בגשמי מכנים גם בהם קדושה והארה יתירה להיותם מקודשים בכל מעשה הגשמיו' של העוה"ז וכמו שמבואר הענין באכילה כן גם בכל עניני עוה"ז שהצדיק עושה הוא מקדש הענין הזה גם לשאר העם. וזה היה הענין ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכושית וכו' פרש"י שפירש ממנה. לכאורה מה היה כוונתם בזה. אך הנה המה ראו כן תמהו על אשר נאמר למעלה העם בוכה למשפחותיו על עסקי עריות שנאסר להם מאין בא זה להם אם משה רבינו ע"ה שהיה כולל הדעת מנשמו' בנ"י היה מתקן הענין הגשמי הזה מכל וכל אז היה לישראל בזה התאווה חיות משרש הקדושה ולא היו בוכים ע"ז וזהו שהתרעמו אהרן ומרים על משה כי הוא גרם להם ע"י שנפרד מזה. אבל הש"י אמר לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא ואינו צריך לזה בגשמיו' כי בכל ביתי נאמן הוא וכמובא בזוה"ק. והבן: